

KORE DOĞUM RİTÜELLERİNDE KISIRLIĞI GİDERME PRATİKLERİ

Practices to Relieve Infertility in Korean Birth Rituals

Nihan KARAKUŞ HARMANCI*

Hatice KÖROĞLU TÜRKÖZÜ*

Öz

Bu çalışmada Kore kültüründe geçmişte var olan ve günümüz Kore'sinde de birçoğuna rastlanan doğum ritüelleri araştırılmış, kısırlığı giderme amacıyla yapılan uygulamalar incelenmiştir. Bu çalışmanın amacı, Kore'de kısırlığı giderme konusunda geçmişten gelen ve günümüzde de uygulanan ritüellerin tespit edilerek kayıt altına alınması, literatüre kazandırılması ve dolayısıyla Kore kültürü üzerine yapılacak araştırmalara katkı sağlanmasıdır. Makalenin giriş bölümünde çalışmanın kavramsal çerçevesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın diğer bölümlerinde Ataerkil ve Konfüçyüsçü anlayışta aile, kadın ve çocuk kavramlarına değinilmiştir. Çalışmada kısırlığı gidermek için yapılan uygulamalar dua etme, yiyeceklerle kısırlığı giderme ve diğer uygulamalar olmak üzere üç grupta ele alınmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde Kore'de kısırlığı giderme konusuyla ilgili inanç ve uygulamaların değerlendirilmesi yapılmıştır. Kore kültüründe doğum öncesi dönemde kısırlığı giderme ile ilgili ritüellerin amacının ne olduğu, bu ritüellerin hangi temele, inanca ve kültürel eğilime dayandığı, ritüeller esnasında sembol olarak kullanılan nesnelerin neleri simgelediği gibi sorular temel alınarak literatür tarama yöntemiyle çalışma yürütülmüştür. Kore'de kısırlığı giderme konusunda geleneksel uygulamaların yaygın olduğu, nesilden nesile aktararak uygulanmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kore doğum ritüelleri, Kore, ritüeller, kısırlığı giderme, kültür.

ABSTRACT

In this study, birth rituals that existed in the past in Korean culture and many of which are encountered in today's Korea were investigated, and practices to eliminate infertility were examined. The aim of this study is to identify and record rituals that have come from the past and are still practiced today regarding infertility in Korea, to introduce them into the literature, and thus to contribute to research on Korean culture. In the introduction part of the article, information about the concep-

* Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Kayseri/Türkiye. E-posta: nkharmanci@gmail.com. ORCID: 0000-0003-2578-1504.

* Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Kayseri/Türkiye. E-posta: hkore@erciyes.edu.tr. ORCID: 0000-0002-3735-5652.

tual framework of the study is included. In other parts of the study, the concepts of family, women and children in the Patriarchal and Confucian understanding are mentioned. In the study, practices to eliminate infertility were discussed in three groups: praying, eliminating infertility with food and other practices. In the conclusion part of the study, beliefs and practices regarding infertility relief in Korea were evaluated. The study was carried out by literature review method, based on questions such as what is the purpose of the rituals related to eliminating infertility in the prenatal period in Korean culture, what foundations, beliefs and cultural tendencies these rituals are based on, and what the objects used as symbols during the rituals symbolize. It has been concluded that traditional practices for eliminating infertility are common in Korea and are passed down from generation to generation.

Keywords: Korean birth rituals, Korea, rituals, infertility relief, culture.

Giriş

Hayatın geçiş dönemleri olan doğum, evlenme ve ölüm her insan için geçerli, sürekli ve canlılığını koruyan yöresel, evrensel olgulardır. Birçok inanç, âdet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlemler, bu yöresel ve evrensel olgular çevresinde kümelenmiştir. Dünyanın farklı bölgelerinde bulunan her toplumun kendine özgü kültürü ve yaşam şekli vardır. Kültür, toplumun yüzyıllar içerisinde yaşadığı coğrafi koşullar, ekonomik nedenler, ulaşım olanakları, dini yapı veya bunlara benzer çeşitli özelliklerinden etkilenerek oluşan birtakım örf, âdet ve gelenekleri içinde barındırır. Doğum konusuyla ilgili pratikler; çevresel etkenler, gelenek, görenek ve tecrübelerin birleşmesiyle ortaya çıkmaktadır. Doğum ile ilgili görülen âdetler insanların bilinçlenmesi, eğitim düzeyi ve ekonomik düzeyin yükselmesi, modern tıp alanındaki gelişmeler, sağlık kurumlarının köylerde bulunabilir olması gibi gelişmelere bağlı olarak azalmaktadır. Bununla birlikte hâlen güçlü bir şekilde varlığını sürdüren halk inanışları ve ritüeller de bulunmaktadır. Doğum ritüellerinin bir parçası olan kısırlık konusu ve kısırlığın giderilmesi için Korelilerin yaptığı uygulamaları kültürel boyutta ortaya çıkarmak çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Literatür taraması yöntemiyle elde edilen bulgulara göre kısırlığın giderilmesi için yapılan uygulamalar “Kısırlığı gidermek için yapılan uygulamalar” alt başlığı ile ele alınmıştır. Ülkemizde Kore’ye dair siyasi, ekonomik, askeri alanlarda çalışmalar bulunmasına rağmen kültür alanında yeterli seviyede çalışma yoktur. Kore kültürü son yıllarda ilgiyle izlenen Kore dizileri ve Kore müzik gurupları ile özellikle genç nüfus tarafından ilgi çekmektedir. Kore kültürü alanında yeterli çalışma olmaması

göz önünde bulundurularak böyle bir çalışma ile alana katkı sağlama hedeflenmiştir.

1. Ataerkil ve Konfüçyüsçü Anlayışta Aile, Kadın ve Çocuk

Türkiye’de evlenerek gittiği hanede saygınlık kazanmak, erkeğin gözüne girmek, analık zevkini tatmak ve soyun devamı için gelinin doğurması gerekmektedir. Kısır kadınlar özellikle geleneksel kesimlerde horlanmakta, ezilmekte ve aşağılanmaktadır (Örnek, 2000: 132). Kadın bu sorumluluğun üstesinden gelebilmek için çeşitli uygulamalarla çocuk sahibi olma arayışına girmektedir (Aça ve Yolcu, 2019: 361). Genelde ailelerin erkek çocuk sahibi olma istekleri kız çocuk sahibi olma isteklerine nazaran daha yüksektir. Bunun en önemli nedeni erkeğin soyun devamı olarak görülmesidir. Bununla birlikte erkek çocuğun fiziki gücü nedeniyle çalışma hayatına daha fazla katkı sağlayacağı düşüncesi ebeveynlerin erkek çocuk sahibi olma arzusunu güçlendirmektedir. Erkeğe ait bu düşünceler çoğu kültürde ortaktır.

Kore genelinde erkek çocuk istemenin farklı bir nedeni daha vardır. Ülkede geçmişten günümüze değin Şamanizm ve Konfüçyanizm inançlarından dolayı ataları anma törenleri düzenlenir. Bu törenler sırasında erkeklerin bulunması zorunludur. Bu nedenle özellikle geçmiş yıllarda erkek çocuk sahibi olmak çok daha önemli görülmüştür. Kore’de Cosion döneminde “칠거지악 Çilgiociaq” olarak adlandırılan düşünceye göre bazı istisnalar dışında, erkek evlat doğuramaması halinde kocaya karısını evden kovma hakkı verilmiştir (URL-7). Çocuk olmaması durumunda boşanmaya izin verilmesinin nedeni, kadının sadece koca tarafından bir eş olarak karşılanmadığı, aynı zamanda atalarının varisi olarak ailenin kendisi tarafından da kabul edildiği düşüncesinin mevcut olmasıdır. Bu nedenle, ailenin varisi olarak bir erkek çocuk doğurma temel amacını yerine getirmenin yanı sıra, hane reisi de dâhil olmak üzere tüm aileyle bütünleşme büyük bir yükümlülük olarak dayatılmıştır (URL-9). Bu bağlamda Kore’de özellikle erkek çocuk sahibi olma arzusunun ve bu amaca yönelik inanışların yaygın olduğu söylenebilir. Bu bilgiler aynı zamanda Kore’de gebelik ve doğum ritüellerinin Şamanizm ve Konfüçyanizm inançlarından etkilendiğini kanıtlar niteliktedir.

Antropologlar, etnologlar ve sosyologlar toplumlar üzerindeki incelemeleri bağlamında farklı aile tipolojileri hakkında çeşitli görüşleri sürmüşlerdir. Toplumsal sınıflamalar temel olarak ataerkil ve anaerkil yapılar şeklinde kurgulanmış ve bu yapıların farklı tezahürleri, kültürel karşılaştırmalar şeklinde araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur. Ataerkillik (patriyarka), soyda babayı temel alan ve ailede çocukları baba soyuna mal

eden, toplumda ve yönetimde erkeklerin güç sahibi olduğu, kadınların çoğunlukla dışta tutulduğu düzeni ifade etmektedir.

Evliliğin en önemli beklentilerinden biri de çocuk sahibi olmaktır. Yapılan bir araştırmada evliliği düşünme nedenleri sorulan kişilerden %19,7'si çocuk sahibi olmak için evliliği düşündükleri cevabını vermiştir (Ceylan, 1994: 85). Tarih boyunca insanlar çocuk sahibi olmak için çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır. Çocuk sahibi olmak övünç kaynağı olarak görülmüştür. Çocuk ailede soyun devamı olarak görülmektedir ve erkek çocuk sahibi olmak öncelikli istektir.

Aile, akrabalık bağları ile bir araya gelen, aynı çatı altında birlikte yaşayan, aynı ekonomik koşullara ve kültüre sahip, sosyal toplulukların en küçüğüdür. Aile içinde bulunduğu toplumun özelliklerini taşır. Toplumun, inanç, gelenek ve görenekler, beğeniler, değer yargıları, önyargıları ve önyargılarından oluşan kültürü aile yapısıyla ortaya konur. Ancak, bireylerin aile içi fonksiyonları birbirlerinden farklıdır. Ataerkil yapılarda erkekler, evin dışında çalışan, mülk edinme gücüne sahip, ekonomik olarak baskın, kadınlar ise çalışma ve yaşam alanı evin içi olan, çocuk yetiştirmekten sorumlu, erkeğin yararı için bulunan bireyler olarak nitelendirilmektedir. Kadın ve erkeğin toplumdaki görevleri, sorumlulukları, hakları, kişilik özellikleri toplumsal cinsiyete göre şekil alır. Ataerkil toplumlarda kısırlığın çoğunlukla kadından kaynaklı olduğu düşüncesi hâkimdir.

Konfüçyüsçülük, Çin'in yerli ve millî dinlerinden biri olup ismini Konfüçyüs'ten almıştır ve önceki dönemlerden beri Çin'de var olan tabii dinin üzerine temellendirilmiş bir ahlâk sistemidir. Konfüçyüs aileyi toplumun nüvesi olarak gördüğünden aile bağlarına çok önem vermektedir. Bu bağı sağlam oluşturmanın yolunun büyüklere saygı ve vefa olduğunun bilincindeydi. Konfüçyüs'e göre aile toplumun temel taşıdır. Toplumda yozlaşmanın olmasına rağmen aile bağlarının güçlü olduğunu ve aile üyelerinin eşlerin, babanın, ananın, ağabeylerin, kardeşlerin aile içinde kendine düşen bir görevi ve sorumluluğu olduğunu gözlemledi. Aile içindeki bu hiyerarşik yapı sağlıklı olarak çalışmaktaydı. Aile modelinin toplumdaki bozukluklar için potansiyel bir çözüm olduğunu tespit etti (URL-1).

Konfüçyanizm, Kore topraklarına Üç Krallık Döneminde girmiş, Coson Hanedanlığı döneminde altın çağını yaşamış ve günümüzde de etkisi devam eden bir inanç ve felsefedir. Konfüçyüsçü geleneksel Kore toplumunda yetişkinlik töreni, bireyin resmi olarak toplumun sorumlu bir üyesi olduğu anlamına gelmektedir. Evlilik, toplumun temel birliği olarak ailenin önemini

vurgulamaktadır. Cenaze törenleri vefat eden aile üyesinin ölümünün yasını tutmak ve aile içinde ortaya çıkan yeni durumun üstesinden gelmek için yapılmaktadır. “Ailenin atalarına saygı göstermek için düzenledikleri ataları anma ayinleri, aile üyeleri ve akrabaların arasındaki birlik ve uyumu güçlendirmeyi amaçlamaktadır.” (KOIS, 1997: 218).

Konfüçyüsçü Kore toplumunda eskiden kadının ev içindeki ve dışındaki rolleri keskin hatlarla belirlenmiştir. Kadının dışarı ile bir bağlantısı yok iken sadece ev işlerinden ve çocuk yetiştirmekten sorumlu idi. Konfüçyanizm prensipleri arasında yer alan üçlü takip sistemi (Samjong 삼정) kadınların konumunu net bir şekilde belirlemektedir. Bu sistem evlenmeden önce babaya, evlendikten sonra kocaya, kocası öldükten sonrada oğula itaat etmesi gereken bir sistemdi. Kadınlardan uyumlu ve sadık eş olmaları beklenirdi (Lee, 2002: 125). Genel olarak feodal dönem sisteminde, Konfüçyüs öğretisine ve etkilerine bakıldığında kadının öncelikle bir erkeğe bağlı, itaat etmek zorunda görüldüğünü, bunun o dönem toplum yapısında kabul edilmiş bir görüş halini aldığı görülür (Azertürk ve Akman, 2018: 17). Eskiden Kore toplumunda kadının yeri hem aile hem de sosyal açıdan ele alınarak erkek ile kıyaslandığında aşağıda yer aldığı, kadının erkeğe bağımlı bir yaşamı olduğu ve de kadından beklentilerin olduğu görülür.

2. Kore Toplumunda Doğum Öncesi Ritüeller ve Kısırlık

İnsanoğlu neslini devam ettirebilmek için evlat sahibi olmayı ister. Ancak bu istek sağlık sorunları nedeniyle her insan için mümkün olmayabilir. Kısırlık genelde istenmeyen bir durumdur. Doğum öncesi dönemde kısırlığın giderilmesi, cinsiyet tayini, bebeğin kız veya erkek olması, bebek kıyafetlerinin hazırlanması, düşük yapmak veya düşükten kaçınmak, bebeğin güzel olması ve sağlıklı doğması, bebeğin bahtının açık olması gibi amaçlarla çeşitli uygulamalara başvurulmaktadır.

Korecede kısır olma durumuna “불임 Burim” yani Türkçeye aktarımla kısırlık denir. Bu sözcük Korecede “yok, olmamak” anlamına gelen olumsuzluk ifade eden “불-Bul” hecesi ve hamile olmak anlamına gelen “임신 - İmşin” kelimesinin “임- İm” hecesi ile birleşmesinden oluşmuştur. Kısırlığı gidermek için Koreli kadınların eskiden beri uyguladıkları yöntemler ve ritüeller mevcuttur. Bu yöntem ve ritüeller aynı zamanda Kore halk inanışlarının bir parçasını da oluşturmaktadır. Çocuk sahibi olabilmek için dua etmek, belirli yiyecekleri yemek ve diğer uygulama olmak üzere bu yöntemler üç başlık altında toplanabilir.

Kısırlığı gidermek ve çocuk sahibi olabilmek için çeşitli yöntemlere başvurulur. Bu yöntemler bazı durumlarda kadınların hastalanmasına, sakat kalmalarına, hatta hayatlarını kaybetmelerine neden olsa da çocuk sahibi olabilmek için her türlü risk göz ardı edilmektedir.

Çocuk sahibi olmak Kore’de sadece evli çiftlerin isteğine veya sağlık durumuna bağlı değildir. Bebeğe can veren bir tanrının olduğu inancı vardır. Bu inanç ile çocuk sahibi olmak için Samşin Büyükanne, Buda, dağ, kaya, ağaç tanrısı gibi tanrılara dua ederler ve hatta “Budizm inancında yüz gün boyunca bin kere secde duası edilirse Buda dilekleri gerçekleştirmektedir.” inancı vardır (URL-2). Günümüz Kore’sinde de bu inanış halen devam etmektedir.

3. Kısırlığı Gidermeye Yönelik İnanış ve Uygulamalar

3.1. Doğum/Bereket Tanrıçası Samşin (삼신)

Kore’de çocuk sahibi olmayı dileyen kadınların çocuk sahip olmalarını sağlayan, kadının doğumunda kolaylık sağlayan ve bebeğin doğumundan sorumlu olan bir tanrıça olduğuna inanılmaktadır. Bu tanrıçanın başlıca görevi bebeği anne rahmine düşürmektir. Bunun yanı sıra doğum sonrası annenin sağlığı, bebeğin sağlığı ve ileride hayatının şekillenmesinde de sorumludur. Tanrıça yaygın olarak Samşin (삼신) veya Samşin Büyükanne (Samşinhalmioni 삼신할머니) olarak adlandırılır. Doğum Tanrıçasının bölgelere göre, Samşinhalme (삼신할매), Cianğhalme (지양할매), Samşindanci (삼신단지), Samşinbagaci (삼신바가지), Samşindonğö (삼신동오)” gibi çeşitli isimleri vardır (URL-3).

Korece’de sam (삼) hecesi “plasenta” anlamına gelmektedir. Samşin plasentadan sorumludur ve ailelere yeni bir hayat veren tanrı olarak da yorumlanmaktadır. Çocuk sahibi olmak için edilen dua ve ritüeller tanrıça Samşin’e yapılır. “Samşin doğum sırasında, sonrasında ve çocuk büyüyene kadar çocuğun sağlığından ve eski sağlığına kavuşana kadar lohusa durumundaki annenin sağlığından sorumlu tanrıdır.”(URL-4) “Samşin Büyükanne’nin doğumun her anını kontrol edebilen tanrıça olduğu kabul edilir. “Samşin’in bulunmadığı çok eski zamanların insanların da olmadığı dönem olduğuna inanılmaktadır. Bu düşünceden hareketle Samşin oluştuktan sonra insanların da var olmaya başladığı inancı oluşmuştur.” (Kim vd., 2009: 409).

“Sam” hecesi üç anlamına ve “şin” hecesi ise tanrı anlamına gelmektedir. Bu iki hecenin birleşmesi Samşin’i yani doğum tanrısını ifade eder.

Sam hecesi üç anlamına geldiği için bu sözcüğün “Üç Tanrı” anlamına geldiğini düşünenler de vardır. “Üç Tanrı” ifadesi ile kemiği oluşturan, doğuma yardım eden ve kanı oluşturan tanrılar kast edilmekte ve bu tanrıların bir araya gelmesi ile Samşin’in oluştuğu kabul edilmektedir. Bu yüzden Şamşin’e dua edilirken ya da istekte bulunulurken adak sofralarına üçer kase yosun çorbası, pilav ve temiz su koyulmaktadır (Türközü ve Harmancı, 2022: 503).

Samşin ile ilgili şaman törenleri Kore’de; Buyio, Gunsan, Mogpo, Cecu, Henam gibi birçok şehirde yapılmaktadır. Andonğ yöresinde ve Kore genelinde Samşin’in varlığına ve onun sayesinde bebeklerin anne rahmine düşebileceğine inanılmaktadır. Samşin’e kültürel açıdan önem taşıyan günlerde veya yılın herhangi bir zamanında hediyeler sunularak dua edilir. Kore’de yeni yıl günü kutlanan Sollal bayramında, hasat zamanı kutlanan Çusok bayramında ve önemli kabul edilen diğer gün ve bayramlarda bereket ve doğum tanrısı olduğuna inanılan Samşin’e düzenli olarak dua edilmektedir. Kültürel açıdan önem taşıyan böyle günler beklenmeden de dua edildiği olur. Bebek sahibi olmak amacıyla, bebek hastalandığında, evde uğursuzluk ya da bereketsizlik olduğu düşünüldüğünde Samşin’e dua edilerek ondan yardım istenmektedir (URL-4).

Şamşin’in varlığı ile ilgili şöyle bir görüş de vardır. Kore’de evin en yaşlı kadını öldüğünde, onun evden sorumlu Samşin olacağına inanılır. Kadının ev içindeki sosyal konumundan Samşin’in de bir kadın olduğu düşünülmektedir. Kore kültüründe Samşin’in ev içinde bulunduğu yer genellikle, “안방 – Anbanğ” adı verilen yatak odası veya kadınların gün içinde uzun zaman geçirdiği mutfaktır. Samşin’in yatak odasındaki kolonların altında ya da üstünde yer aldığına inanılmaktadır. Bu yüzden de doğum tanrıçası Samşin’e yapılan ritüeller, ev içinde kadın ve çocuğun sıklıkla bulunduğu Anbanğ’da gerçekleşir. (URL-4).

Samşin’in varlığı ile alakalı bir başka görüş şöyledir: Kore kültüründe kayınvalide önemlidir. Gelinin kayınvalidesi öldüğünde Samşin olacağı düşüncesi vardır. Kayınvalide hayatta ise onun kayın validesi Samşin’dir (URL-10). Bu düşünceden hareketle Samşin’e yapılan ritüeller esnasında Samşin olan kayınvalidenin sevdiği bir eşya onu temsilen konur.

Ayrıca bu konu ile alakalı olarak *Kore Ansiklopedisi*’nde yer alan verilere göre; kayınvalide doğum sırasında Samşin Büyükanne’ye dua eder. Kadın kendi evinde doğum yaparsa kadının annesi kendi evinde Samşin masası hazırlayamaz. Bunun sebebi kayınvalidesinin ağırladığı Samşin ile kadının öz

annesinin ağırladığı Samşin kavga edebilir düşüncesidir. Buna Samşin kavgasına “삼신다툼- Samşindatum” denir (URL-4). Samşin kavgası meydana gelirse bu durumun çocuk ve anne üzerinde olumsuz etkileri olacağına inanılır.

Samşin Halme'nin cinsiyetinin kadın olduğu yaygın olsa da bazı kaynaklarda erkek olduğu da yer almaktadır. Bu konu ile alakalı olarak, Kore Halk Kültürü Ansiklopedisi'nde Andonğ bölgesinde bir ailenin gelininin vefat eden büyük abisinin de Samşin olarak ağırladığı belirtilmektedir. “Gelin, vefat eden büyük ağabeyini birkaç gün boyunca rüyasında gördükten sonra sağlığı kötüleşir ve hastaneye kaldırılır. Tedavi edilmeye çalışılsa da tedaviye cevap vermez. Hastalığı teşhis edilemez. Bunun üzerine aile falcıya gider. Falcı, gelinin ölen ağabeyinin Samşin olarak ağırlanmak istediğini kayınvalideye söyler. Gelinin ağabeyi erkek çocuk sahibi olamadan öldüğü için, iki erkek çocuk olan bu evde Samşin olarak ağırlanmak ister (URL-4). Bu veriden de anlaşılacağı üzere Samşin'in erkek olabileceğine dair inanış da vardır.

Kore'de Kuzey Kyeongsang Andonğ yöresi, Kore'nin geleneksel kültürünü muhafaza eden bir yerdir. Andonğ'daki Samşin Büyükanne'nin varlığı ile alakalı olarak elde edilen veriler literatürü destekler niteliktedir. Andonğ Yöresinde yaşayan kadınlar Samşin Büyükanne'ye inanmaktadır. Andonğ'lu kadınlar, annesinin veya kayınvalidesinin Samşin Büyükanne'ye, Buda'ya, deniz tanrısına ve diğer tanrılara dua etmektedirler (Karakuş Harmancı, 2021: 46).

3.2. Dua Etme

3.2.1. Dua Edilen Yer, Zaman ve Nesnelere

Literatür taramasında elde edilen bulgulara göre Kore'de dua ederek çocuk dileme yöntemleri şunlardır (Kim vd., 2014: 662): 1. Dağa gidip 3 gün, 7 gün, 21 gün ya da 100 gün boyunca dua edilir. 2. Tapınak ya da dağ tanrısının bulunduğu yere gidip dua edilir. 3. Kore kültüründe ev tanrısı olarak geçen ev tanrısı (성주 - Sionğcu)¹, mutfak tanrısı (조왕신-Covanğşin), avlu tanrısına (Tiocu - 터주) temiz su sunulur ve dua edilir. 4. Kuyu, büyük ağaç, büyük kaya gibi sıra dışı büyüklükteki nesnelere gidilip dua edilir. 5. Denize gidilip deniz tanrısına dua edilir. 6. Yedinci ayın yedinci günü dağın girişinde bulunan büyük ağaca dua edilir.

¹ Evi koruyan, ev halkının bütün işlerinin yolunda gitmesini sağlayan evin en önemli tanrısıdır.

Andonğ yöresindeki çocuk sahibi olamayan kadınların büyük bölümü kutsal mekânlar veya kutsal sayılan nesnelere yanında dua ederek, taş heykellerin burun kısmını kazıyıp yiyerek, tapınağa, şamana giderek, muska yazdırarak çocuk sahibi olacaklarına inanmaktadır (Karakuş Harmancı, 2021: 46).

3.2.2. 기자-Gica Töreni

“기자-Gica” töreni insanların çocuk sahibi olmak için insanüstü yeteneklere (üç tanrı, Buda, kayalar, yaşlı ağaçlar vb.) sahip olduğuna inanılan nesnelere dua ettiği bir ritüeldir (URL-8). Andonğ yöresinde çocuk sahibi olmak için erkek ve kadının cinsel organına benzeyen sıra dışı biçimli kaya ve taşlara dua edilir. Genel olarak bu kayalara “oğul kayası”, “kadın cinsel organı kayası” ve “etek kayası” gibi isimlerle hitap edilir (Karakuş Harmancı, 2021: 281).

3.2.3. Erkek Çocuk Dileme Yöntemi 치성기자-Çisionğgica

Ataerkil toplum olan Kore’de erkek çocuğuna sahip olmak önemlidir. Erkek çocuk sahibi olabilmek için birçok yöntem denenir. Bunlardan biri de duadır. Dua ederek erkek çocuk dileme yöntemine “치성기자 -Çisionğgica” denir. Dua ederek çocuk sahibi olmayı dileme yönteminin ilk tarihi örneği “Dangun Efsanesi”dir. Dangun aynı zamanda Korelilerin kuruluş ve türeyiş efsanesidir. Efsaneye göre ayıdan insana dönüşen Unğnyio, hamile kalabilmek için büyük bir ağaç altına gidip dua etmiştir. 19. yüzyıl öncesinde yazılan eski bir roman olan “Çunhyanğcion (춘향전)” adlı romanda, “Volme (월매)”² isimli karakter, hamile kalabilmek için Ciri Dağına (지리산 -Cirisan) gidip dua etmiştir. Ayrıca tarihi romanlardan da dua ile erkek çocuk dileme ile ilgili kanıtlar bulunmaktadır (Kim vd., 2014: 662).

Kore Ritüelleri Sözlüğü’nde yer alan verilere göre dilek tutulurken edilen duaya “치성-Çisionğ” denir. Çisionğ duasını yapmak için özel tarihler seçilir.³ Yeni yılın ilk günü olan “설- Siol” Kore’nin en büyük bayramlarından. Yılın başında olduğu için özellikle bu özel günde Buda’ya ya da doğada bulunan ağaç, dağ, su gibi varlıklara dua edilir. Dua ederken genellikle buldukları yerde mum yakıp yanına pirinç ve temiz su koyarlar. Eğer dua eden kişinin maddi durumu iyi değilse sadece su sunulur. Dua eden kişiler dilek

² Chunyanğ’ın annesidir.

³ Genellikle 3 Mart (3. ayın 3. günü), 4 Nisan (4. ayın 4. günü), 5 Mayıs (5. ayın 5. günü), 7 Temmuz (7. ayın 7. günü), 9 Eylül (9. ayın 9. günü) gibi günlerde dua edilir.

dilerken ve dilek diledikten sonra da davranışlarında dikkatli olurlar. Bu kişilerin dilekleri gerçekleşene kadar tuttıkları dileği başkalarına söylememeleri gerekir.

3.3. Kısırlığı Giderdiğine İnanılan Yiyecekler

Kore'nin geleneksel kültürünü en iyi yaşatan şehirlerden biri olan Andonğ yöresinde bazı yiyecek ve içeceklerin tüketilmesiyle kısırlığın tedavi edilebileceğine inanılmaktadır. Bu amaçla tüketilen gıdalar genellikle soya ve yöresel bazı bitkilerin kökleri, yaprakları ve bunların kaynatılmasıyla elde edilen sulardan oluşmaktadır. Bu şekilde elde edilen gıdalara Kore geleneksel ilaçları (한약 Hanyag) denmektedir (URL-11). Ayrıca taştan yapılmış Buda heykelinin burnunun kazınması sonucu elde edilen taş tozu, "Gimcul"⁴ asılı olan biber kısırlığın tedavisi için tüketilen diğer yiyeceklerdir (Karakuş Harmancı, 2021: 46).

3.4. Kısırlığı Giderme ile İlgili Diğer Uygulamalar

Çocuk sahibi olmak için diğerlerinden farklı olan kaya ve taşlara çocuk dilenir. Bu gelenek Kore tarihindeki bir efsaneye dayanmaktadır. Buyio (부여) (MÖ 3-494) Devleti'nin efsanesine göre Kral Heburu (해부루) (MÖ 60) yaşlandıktan sonra da torunu olmayınca çocuk dilemek için bir dağa çıkar. Belli bir yere ulaştıktan sonra Kral atını bir ağaca bağlar. Ancak at bir kayaya bakarak ağlamaya başlar. Kral bu duruma şaşırır ve kayanın yanına gider. Kayayı ileri doğru ittiğinde içinden altın renkli kurbağa şeklinde bir çocuk çıktığını görür. Bu çocuk Buyio devletinin ikinci kralı Gimoa (금와) (MÖ 60-20) olmuştur (URL-4). Kore'de bazı doğum ritüellerinin efsanelerden etkilenerek oluştuğu ve günümüzde de varlığını koruduğu söylenebilir.

Andonğ yöresinde çocuk sahibi olmak için fiziksel uygulamalar da yapılmaktadır. Yapılan bazı uygulamalar aşağıdaki gibidir (URL-5): 1. Çocuk doğuramayan kadınlar gece gizlice gidip erkek cinsel organına benzeyen kayaya kendi cinsel organlarını sürterler. Ya da kadınlar bu kaya etrafında dolaşarak ellerini cinsel organlarına sürerler. 2. Kadın çocuk dileme kayası adı verilen kayanın önüne gidip ipin bir ucunu kayaya bağlayıp diğer ucunu kendi beline bağlar ve dua eder. Göbeğinin aşağı kısmına bir kaç gün boyunca acı çekecek kadar baskı uygular. 3. Çocuğu olmak isteyenler anne

⁴ Sözcük manası "yasak ipi" olan gelen Gimcul, yeni bir hayat dünyaya geldiğinde, mahallenin huzuru için tören yapıldığında, yağmur duası yapıldığında, evi koruyan tanrıya dua edildiğinde, bir yıl boyunca yenecek olan Kore geleneksel turşusu kimçi kurulduğunda ve benzeri törenler yapıldığında kullanılan törensel bir araçtır. Gimcule, kırmızıbiber, beyaz kâğıt, çam yaprağı, yosun, kömür gibi nesnelere asılır.

kayası olarak adlandırılan düz kayanın yüzeyini çocuk kaya olarak adlandırdığı taş ile kazıyarak çukur oluşturur. Bu çukur içerisine çocuk taşı koyar. 4. Dalları yukarıda birleşen ağaç ya da insanın bacağını temsil eden ters “Y” şeklinde olan ağacın altına gidip karı koca birlikte olurlar. “Y” harfine benzeyen dalın arkasına taş koyar. 5. Kadın kolay doğum yapan bir kadının giyindiği iç çamaşırını giyerek geceyi doğum yapacağı odada, yerde yatarak geçirir. Gece boyunca sanki doğum yapıyormuş gibi taklit yapar.

Andonğ'da çocuk sahibi olmak isteyen kişiler özel anlam yüklenen diğer bazı nesnelere de faydalanmaya çalışmaktadırlar. Çocuk sahibi olan kadınların iç çamaşırlarının çocuk sahibi olmak isteyen kişiler tarafından giyilmesi halinde doğurganlık sağlanabileceğine inanılır. Bu düşünce genellikle erkek çocuk sahibi olmak isteyenler tarafından uygulanmaktadır. Özel anlam yüklenen nesnelere erkek çocuğu çok olan kadının iç çamaşırını, erkek çocuğu olan evin duvarından atlayıp oradan kimse görmeden kumaş alma, erkek çocuğu olan kadının âdet döneminde kullandığı sonrasında yıkayıp astığı âdet bezini kimse görmeden oradan alarak kendisinin kullanması gibi örnekler de verilebilir (Karakuş Harmancı, 2021: 54).

3.4. Kısırlığı Giderme ile İlgili Diğer İnanışlar

Kore'de kısırlığın giderilmesi için karı kocanın güneş ve ayın hareketlerine göre belirlenen uygun zamanda birlikte olmaları gerektiğine inanılır. Karı koca birlikteliği için seçilen zamanın çocuğun geleceğini olumlu veya olumsuz etkileyebileceğine yönelik inanışlar vardır. Koreliler evlenirken, yeni bir işe başlarken, çocuklarının doğum tarihini belirlerken, taşınırken, kötü ruhların etrafta dolaşmadığı bir gün seçmeye çalışır. Genelde bu günleri şamanlar belirler. Önemli bir işi olan kişi bunu hangi gün yapsam diye şamana danışır. Bu gün seçimi danışan kişinin doğduğu gün, ay, yıl, saat temel alınarak hesaplanmaktadır. Andonğ yöresindeki inanca göre hamile olmadan önce ya da olduktan hemen sonra hem hamile tarafından hem de aile, akraba tarafından çocuk ile ilgili rüyalar görülür. Aileden olmayan (arkadaş vb.) insanlar da bazen böyle rüyalar görür. Hamile kalamayan kadınlar hamile kalabilmek için bu rüyayı gören kişilerden para ile satın alırlar (URL-6). Bu inanış çocuk sahibi olmak isteyenlerin bu amaçlarına ulaşabilmek için maddî harcamalardan da kaçınmadıklarını göstermektedir. Çocuk rüyası görenlerden para ile o rüyayı satın almak da evlat sahibi olmanın bir yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Ataerkil ve Konfüçyüsçü düşünceye sahip Kore toplumunda çocuk sahibi olmak önemlidir. Çocuk sahibi olamayan çiftler çeşitli uygulamalar ve ritüeller yapmaktadır. Bu ritüeller Samşin Büyükanne, Buda, dağ tanrısı, kaya tanrısı, ağaç tanrısı gibi tanrılara dua etme, taşları kazıma, Samşin'e yemek sunma, bazı yiyecek ve içeceklerin tüketilmesi, çok çocuğu olan kadınların iç çamaşırını giyme, başkasının çocuğunu büyütme, eşlerin güneş ve ayın hareketlerine göre belirlenen zaman dilimlerinde birlikte olmaları şeklindedir. Kore'de doğum ritüelleri ile ilgili uygulamalarda sıradan olmayan nesnelere kullanılarak doğurganlığı sağlama çabası dikkati çekmektedir. Örneğin Andonğ yöresinde çocuk sahibi olmak için erkek ve kadının cinsel organına benzeyen sıra dışı biçimli kaya ve taşlara dua edilir. Bu ritüel genelde erkek çocuk dileyen kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Taşların sahip olduğu fiziksel özellikler yani büyüklükleri, renkleri, şekilleri, sertlikleri insanoğlunun taşlara farklı anlamlar yüklemesine, taşları olduklarından farklı boyuta taşımalarına neden olmuştur. Taş toprağın şekil almış dokunulabilen hali insanı, doğurganlığı ve bereketi simgelemektedir. Kore'de dua edilirken özellikle erkek ve kadın cinsel organına benzeyen taşların seçilmesinin nedeni göstergebilimsel açıdan incelendiğinde, bu yönelimin göstergenin fiziksel benzerlik özelliğinden kaynaklandığı görülmektedir. Kore'de birden fazla erkek çocuk doğuran ailelerden ödünç alınan elbise, iç çamaşır, horoz tüyü, yay asıl anlamlarının ötesinde farklı anlam kazanırlar. Bu tür nesnelere dikey boyuttaki örtük anlam dizgelerinde erkeği ve doğurganlığı simgelemektedir. Bu ritüelleri gerçekleştirenler erkek çocuk sahibi olacaklarına dair güçlü hisler taşır. Kore'de kısırlığı giderme ilgili halk inanışlarının ailenin bütünlüğü ve geleceği üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Doğumla ilgili çeşitli inanış ve uygulamaların esas amacı sağlıklı bir aile birliğinin oluşmasını sağlamaktır. Doğum ritüelleri Kore'de folklorik kültürden, halk inanışlarından ve gizil güçlerin varlığından etkilenmektedir.

Kaynakça

- Aça, Mehmet ve Yolcu, Mehmet Ali (2019). "Halk Bilgisinin İnanış Temelli Temsilleri". *Halk Bilimi El Kitabı*. Ed. Mustafa Aça. Ankara: Nobel Yayınları, 345-440.
- Azertürk, Semine İmge ve Akman, Tuğçe (2018). "Konfüçyüs'ün Kadın Görüşü Üzerine". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1): 19-37.

- Ceylan, Fatma Gül (1994). *Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçimindeki Tercih ve Beklentileri*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakuş Harmancı, Nihan (2021). *Türkiye ve Kore Kültüründe Doğum Ritüellerinin Karşılaştırılması (Kayseri ve Andonğ Yöresi)*. Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kim, Çanğ-il vd. (2009). *Büyük Kore Folklor Sözlüğü*. Seul: Ulusal Halk Müzesi.
- Kim, Te-u vd. (2014). *Kore Ritüelleri Sözlüğü*. Seul: Ulusal Halk Müzesi.
- Korean Overseas Information Service (1997). *Korean Cultural Heritage*. Seul: Korean Overseas Information Service.
- Köroğlu Türközü, Hatice ve Karakuş Harmancı, Nihan (2022). “Kore’nin Doğum Tanrıçası ‘Samşin Halmoni (삼신할머니)’ Motifi Üzerine”. *Doğu Dilleri ve Edebiyatlarında İmgeler ve Motifler*. Ed. Serpil Koç. İstanbul: Demavend Yayınları, 498-513.
- Lee, Younghee (2002). *Ideology, Culture and Han*. Seul: Jimoondang Publishing.
- Örnek, Sedat Veyis (2000) *Türk Halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- URL-1: “Konfüçyüs ve İdeal Toplum”. <https://www.feniksdergi.org/konfucyus-ve-ideal-toplum/> (Erişim: 19.06.2023).
- URL-2: “Andong Belediyesi”. <https://andong.go.kr> (Erişim: 19.06.2023).
- URL-3: “Samşin”. <http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0026698> (Erişim: 20.06.2023).
- URL-4: “Samşin”. <http://folkency.nfm.go.kr/kr/topic/detail/2290> (Erişim: 25.05.3023).
- URL-5: “Gica”. <http://folkency.nfm.go.kr/kr/topic/detail/1832> (Erişim: 22.06.2023).
- URL-6: “Doğum Öncesi Ritüel”. <http://folkency.nfm.go.kr/kr/topic/detail/208> (Erişim: 24.06.2023).
- URL-7: “Çilgiociag”. <https://namu.wiki/w/%EC%B9%A0%EA%B1%B0%EC%A7%80%EC%95%85> (Erişim: 11.08.2023).
- URL-8: “Gica”. <https://terms.naver.com/entry.naver?docId=5783707&cid=64866&categoryId=64890>(Erişim: 04.09.2023).
- URL-9: “Çilgiociag”. <https://terms.naver.com/entry.naver?docId=530115&cid=46635&categoryId=46635> (Erişim: 05.09.2023).

URL-10: “Samşin”. <https://terms.naver.com/entry.naver?docId=2058963&cid=50222&categoryId=50229> (Erişim: 11.08.2023).

URL-11: “Hanyag”. <https://terms.naver.com/entry.naver?docId=526364&cid=46638&categoryId=46638> (Erişim: 11.08.2023).

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Yazarların Notu: Makale hazırlanırken ve Hatice Köroğlu Türközü danışmanlığında Nihan Karakuş Harmancı tarafından yazılan “Türkiye ve Kore Kültüründe Ritüellerin Karşılaştırılması (Kayseri ve Andonğ Yöresi)” başlıklı doktora tezinden faydalanılmıştır.

Finansman: Bu çalışma Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından SDK-2019-8790 no.lu proje kapsamında desteklenmiştir.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamıştır.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Authors’ Note: While preparing the article, the doctoral thesis titled “Comparison of Rituals in Turkish and Korean Culture (Kayseri and Andonğ Region)” written by Nihan Karakuş Harmancı under the supervision of Hatice Köroğlu Türközü was used.

Funding: This study was supported by Erciyes University Scientific Research Projects Unit within the scope of project no. SDK-2019-8790.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Declaration of Conflicting Interests: The authors have no potential conflict of interest regarding research, authorship, or publication of this article.

Author-Contributions Statement: The authors contributed equally to the article.